

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Վայր րնկած հսկայական աստղը.—Մօտ ժամանակներս պրոֆ. Հէնրի Ուօրդ արեւմտեան Մեքսիկայում գտել է անսովոր մեծութիւն ունեցող վայր ընկած մի աստղ, որը երկարութիւնն է 4 մետր (5¹/₂ արշին), իսկ ծանրութիւնը՝ 50,000 կիլօգրամ (3050 լի.): Այս վիթխարի զանգուածը այնքան ուժգնութեամբ ընկաւ երկրի վրայ, որ 3 սափէն խորութեամբ նստեց հողի մէջ: Աստղը 110 վերստ հեռաւորութիւնից ծովի ափը ընկնելու համար ¹/₄ միլ. ֆրանկ կծախսուի: Այս աստղը երկրագնդի վերայ ընկած աստղերից ամենամեծն է: Մինչև որս գտնելն ամենամեծը համարուում էր Բիօ—Ժանէյրօյի թանդարանում պահուող վայր ընկած աստղը. բայց սա նոր գտածից 8—10 անգամ թեթեւ է:

Ելեֆրական պոսք.—Խաւիւհան վերջին տարիներս պոստ—հեռագրական գործին վերաբերելու շատ նշանաւոր գիւտեր արաւ. Մարկոնիի անթել հեռագրին հետեւեց մի ուրիշ նշանաւոր գիւտ—Էլեքտրական պոստ: Խաւիւհի ինժինէր Պիտիշիլին ներկայումս զբաղուած է այնպիսի պոստի կառուցմամբ, որ միջոց տայ նամակներ տեղափոխել ալլիւմինիւմից շինած փողբիկ վազօններով: Սրանք պիտի ըսնեն մետաղաթելերի վրայ. ամէն մի վազօն կարող է տեղափոխել 2 փութ ծանրութեամբ նամակներ: Տեղափոխութեան արագութիւնը ուղղակի անհաւատալի է՝ այն է 350 վեցստ մի ժամում: Այսպիսի արագութեամբ նամակը Հռոմից Փարիզ կհասնի 5 ժամում: Մետաղաթելերը ամրացած են երկաթեայ ձողերի վրայ, իւրաքանչիւր դիժ երկու ճանապարհ կունենայ, այնպէս որ նամակների տեղափոխութիւնը անընդհատ և անխափան երկու ուղղութեամբ էլ կկատարուի: Այսպիսի ճանապարհների շինութեան վրայ շատ ծախս չի դնայ, որովհետեւ արդէն գոյութիւն ունեցող հեռագրական դժբեր կարելի է այս նպատակի համար գործածել. այսպէս օր. Հռոմ—Նէպոլ գիծը շինելու համար (270 վերստ) միայն կէս միլիոն ծախս կլինի: Պարզ է, որ Խաւիւհի ինժինէրի գիւտը նրա հայրենիքում մեծ ուշադրութեան արժանացաւ: Պոստերի նախարարն առանձին մասնաժողով է նշանակել վերոյիշեալ նախագիծը իրականացնելու նպատակով, և կարճ ժամանակում փորձի համար Հռոմից Նէպոլ

այս տեսակ մի դիժ կանցկացուի: Անդլիական մի քանի ակցիոներական ընկերութիւններ շտապեցին հնարողին միջոցներ առաջարկել Անգլիայում նրա նախագիծը գործադրելու համար, ուսկայն Պիտիւէլլին դեռ չի ընդունել նոցա առաջարկութիւնները:

Հեռագրական նոր կաբել խաղաղ ուղիքանոսում.—Ներկայումս վերջացել են խաղաղ ուղիքանոսում անգլիական հեռագրական կաբելի վրայ կատարած բոլոր աշխատանքները. կաբելի (ջրի տակի հաստ պարան) երկարութիւնն է 12,500 վերստ (մօտաւորապէս Պետերբուրգից մինչև Կամչատկա): Նոր կաբելը միացնում է Կանադայի Վանկուվեր քաղաքը նոր Զեւանդիայի և Քուլինսլէնդի հետ, անցնելով Փաննինգ, Փիզի և Նոր Ֆօլկ կղզիների վրայով: Այս ձեռնարկութիւնը նստել է 2,000,000 Ֆ. ոտը. (մօտ 20 միլիոն ըուրլի): Այս ահագին տարածութեան վրայ շինութիւնը առաջ էր դնում անընդհատ աշխատանքի ժամանակ անսպասելի դժուարութիւններ ամենևին առաջ չեկան:

Կենդանիների լացն ու ծիծաղը.—Շատ բնագէտներ գիտել են, որ կենդանիներն էլ մարդկանց նման լալիս են ծանր վշտից կամ ցաւից: Այսպէս՝ ձկները, շները, եղջիւրաւոր անասունները, կապիկները, փղերն, ուղտերը, ընձուղտները, կոկորդիլոսներն և ուրիշ կենդանիներ լաց են եղել: Շիմպանզէն սկսում է լալ, երբ վախենում է, որ իրան շուտով կպատժեն որևէ արարմունքի համար, որի պատժելի լինելը առաջուց վերծով գիտէ: Դժուար է ասել, թէ ներկայ դէպքում ինչն է արցունքների պատճառը՝ արդեօք ցաւի նախադգացումը, թէ պատժողի դուրսը շարժելու ցանկութիւնը: Դոկտոր Բէրլէյ ձաւա կղզու վերայ ճանապարհորդելիս հրացանի է բռնում մի կապիկ, որ ծառի վերայ նստած գրկի մէջ բռնել էր իւր ձագին: Մայրը ծանր վերաւորուած վայր ընկաւ գետին, բաց չթողնելով ձագին: Մօտենալով նորան, դոկտորը տեսաւ, որ մայրը դառնապէս լաց էր լինում: Եղել են դէպքեր, որ կապիկները լաց են եղել այն ժամանակ, երբ իրանց ցանկութիւնները չեն կարողացել կատարել, կամ երբ տեսել են իրանց մտերիմ կապիկների կրած տանջանքները: Մի քանիսը հանդարտ են լաց լինում, բայց կան և ողբացողներ և բարձր ձայնով կսկծացողներ:

Բռնուած և կապկպուած փղերը, ինչպէս և եղջերուները, երբ համոզուած են, որ այլ ևս հնար չկայ որսորդի ձեռքից ա-

դատուելու, նոյնպէս լաց են լինում: Մի քանի ճանապարհորդներ պատմում են, որ շատ անգամ տեսել են, թէ ինչպէս ուղտերը շատ յոգնածութիւնից լաց են լինում: Աֆրիկայի հուշակաւոր հետազօտող Լիվինգստոնը պատմում է մի փոքրիկ շնագայլի մասին, որ երեխայի պէս լաց էր լինում, երբ նրան երեստուող մարդիկ էլ չէին ուզում իրանց ձեռքերի մէջ առնել: Պառաւ մեծ մկները լալիս են ոչ թէ միայն իրանց անձնական տանջանքների ցաւից, այլ և այն ժամանակ երբ տեսնում են օրինակ խեղդուած ջահէլ մի մուկ: «Կոկորդիլոսի արտասուքներ թափել» արտայայտութիւնը ծագել է նրանից, որ կոկորդիլոսները յերաւի լաց են լինում և նրանց լացը շատ նման է փոքրիկ մանկան լացին: Լացի պատճառը հաւանականաբար քաղցածութիւնն է, որի հետ խառնւում է որսին գրաւելու ցանկութիւնը: Երբ փոկերը ընկնում են որսորդների ձեռքը և զգում են, որ դժբաղդութիւնից չեն ազատուելու, աղերսալի կերպով սկսում են բղաւել՝ նրանց աչքերից արցունքներ են թափւում, իսկ իրանք դալարւում են գետնի վրայ, թաթերը վերև բարձրացնում, կարծես դթութիւն են հայցում: Շատ որսորդների, մանաւանդ սկսնակների վերայ այս տեսարանն այնպէս սաստիկ ազդում է, որ նրանք շատ անգամ հրաժարւում են փոկերի վրայ ձեռք բարձրացնելուց: Ընծուղոր մեռնելիս արցունքներ է թափում: Ամերիկայում ապրող կարճ պոչանի մողէսների մի տեսակը նոյն իսկ արեան արցունքներ է թափում: Արցունքները շատ անգամ մի սաժէն հեռաւորութեան վրայ են ցայտում, հաւանականաբար ինքնապաշտպանութեան համար:

Կենդանիների ծիծաղն աւելի քիչ անգամ է նկատուել: Անհասկածելի է, որ շները ծիծաղում են: Ուրիշ զիտողների հետ միասին Վիկոնտ դ'Էտլէն պնդում է, որ շների միանունքներն այնպէս են շարժւում, որ շատ նման է ծիծաղին: Իւր գիտողութիւնները նա հաստատում է վայրկենապէս հանած լուսանկարչական պատկերներով, որ վերցրել է ծիծաղող շներից: Ինչպէս մարդկանց մէջ պատահում է, այնպէս էլ շների մէջ կան անհատներ, որոնց հեշտ է ծիծաղեցնել, միւսները շատ քիչ և հազուադիւս դէպքերումն են ծիծաղում. կան և այնպիսիներ, որոնք բոլորովին չեն ծիծաղում.

Լողացող կղզիներ.—«Ննիսէյ» լրագիրը հետաքրքրական տեղեկութիւններ է հաղորդում լողացող կղզիների մասին, որոնք

ամէն ամառ Սառուցեալ ուղիւնստում Արեւելեան Սլեբիլի ափերի մօտ յայտնուում են: Այս կղզիները յանկարծակի են յայտնուում, և բաւական խոշոր են լինում՝ ծածկուած բուսականութեամբ և վրան ունենալով կենդանի արարածներ: Շատ որսորդներ առժամանակ տեղափոխուում են այս խորհրդաւոր կղզիների վրայ և այնտեղ յաջողութեամբ որսում են եղջերուներ, աղուէններ և ուրիշ աղուամազ կենդանիներ, այլ և թռչուններ: Բայց վայն եկել է և նրանց տարել, եթէ Ժամանակին չհաւողացան շարժական կղզիներից քաշուել իրենց նախկին տեղերը՝ քամին նրանց իրանց ընտանիքներին հետ միասին կքշի, կըտանի Սառուցեալ ուղիւնստի անյայտ, անծայր հեռաւոր տարածութիւնները: Մի անգամ այսպէս կորաւ մի ամբողջ գիւղ ընտանիքներով, շներով և եղջերուներով: Ինչ վերաբերում է խորհրդաւոր կղզիների ծագման, ենթադրում են, որ սրանք վիթխարի սառույցներ են, որոնց վրայ դիզուել են գետաբերաններից բերուած ծառերը, իսկ քամին էլ հող է բերել: Բնեռային բաւականին տաք ամառուայ ընթացքում, երբ երկար բազմօրեայ ցերեկներ են լինում միայն, սառույցների վրայ բուսականութիւնը կարողանում է դարգանալ, իսկ բուսականութեան հետ միասին յայտնուում են կենդանիներն ու թռչունները:

Սվեդդուպի վերադարձը. — «Արարատի» անցեալ համարում հաղորդել էինք, որ Նորվեգիայում ուղատում են Հիւսիսային բնեռային երկրները հետադասող կապիտան Սվեդդուպին: Նորվեգացիների ուրախութեանը չափ չկար, երբ նորերս այդ էկսպեդիցիան «Ֆրամ» շոգենաւով վերադարձաւ հայրենիք, 4 տարեւ և 3 ամիս բացակայելուց յետոյ:

1897 թուին կապիտան Օտտօ Սվեդդուպը Նորվեգիայի ստորաինգից (ազգային պատգամաւորական ժողով) 20,000 կրօն է ոտանում «Ֆրամ» շոգենաւի վերաշինութեան համար: Մնացած ծախսերը մասնաւոր նուիրատուութիւններով ծածկուեցան: Էկսպեդիցիայի գիտական մասը շատ լաւ էր կազմակերպուած. բացի Նորվեգացի երիտասարդ ընտելեաներից մասնակցում էին նաեւ մի Շվեդացի բուսաբան և մի Գանիացի կենդանաբան: Այսպիսով այս էկսպեդիցիան իւր կազմութեամբ զուտ սկանդինաւական ընաւորութիւն էր կրում:

Լաւ պատրաստութեամբ ճանապարհ ընկաւ Սվեդդուպը էկսպեդիցիան 1898 թ. Նորվեգիայից և Գրենլանդիայի արեւմտեան ափի երկարութեամբ ուղևորուեց դէպի հիւսիս: Գէպի հիւսիսա-

Սրանից էլ առաջ կապիտան Օտտո Սվէրդբուպը յայտնի էր դարձել իբրև բևեռային լաւ ճանապարհորդ: Նա ծնուել է 1855 թ. Նորվեգիայում և 17 տարեկան հասակից իւր կեանքը անց է կացրել ծովի վերայ: Շոտլանդիայի ամերի մօտ նա մի օր ահանատեւ եղաւ շոգենաւի խորտակման, որի ժամանակ ցոյց տուեց զարմանալի սառնարիւնութիւն և բազմաթիւ ճանապարհորդների ազատեց իւր ճարտարութեամբ: Երբ Ֆրիդիօֆ Նանսէնը 1888—89 թուին էկսպեդիցիայ կազմեց դահուկներով ամբողջ Գրենլանդիան արևելքից արևմուտք, Մօստինգ հրուանդանից մինչև Գօտխաբ ծոցը՝ անցնելու, այս դժուար ճանապարհորդութեան ժամանակ Օտտո Սվէրդբուպն էլ նրա ուղեկցողների մէջն էր: 1893—96 թուերին Նանսէնի աշխարհահռչակ ճանապարհորդութեան ժամանակ Սվէրդբուպն էր «Ֆրամի» հրամանատարը, իսկ 1895 թ. դարունքից սկսած, երբ Նանսէնն ու Յոհանսէնը թողին «Ֆրամը» և երկուսով դնացին Սառուցեալ ովկիանոսի սառցային անապատներում՝ չտեսնուած արշաւանք—«զբօսանք» կատարելով Սվէրդբուպը մենակ մնաց էկսպեդիցիայի մնացած մասի գլխաւոր ղեկավար, ինչպէս յայտնի է մեծ եռանդով և հմտութեամբ կատարեց իւր վրայ դրած ծանր պարտականութիւնները և ողջամբ հայրենիք հասցրեց թէ էկսպեդիցիայի բոլոր անդամներին, և թէ Նանսէնի փայտիայած թանկագին նաւը:

Արդէն հէնց այս ճանապարհորդութեան ժամանակ, երբ «Ֆրամը» բևեռային հոսանքներով դէպի անյայտ նպատակը տարուելով՝ տասնեակ ամիսներ սառուցների մէջ խրուած ու կապկպուած մնում էր՝ Սվէրդբուպն ինքն իրան ծրագրներ էր կազմում տուն վերադառնալուց յետոյ նորից փորձել բևեռին հասնելու շարժական սառուցներով: 1896 թուին հայրենիք վերադառնալով, նա արդէն հետևեալ տարին սկսում է նոր ձեռնարկութեան համար միջոցներ և մարդիկ ձարել:

Ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը ամենամեծ հետաքրքրութեամբ սպասում է հէնց նոր վերադարձած էկսպեդիցիայի ելքին: Սակայն ինչ տեսակ հետևանքների էլ հասած լինի նա, չի կարելի չհիանալ և չզարմանալ այս անձնազոհ մարդոց վրայ, որոնք չորս տարուց աւելի դիմացել են բևեռային ցրտին, յաղթել են բազմաթիւ վտանգների, տարել են բևեռային ծովի մենակութիւնը, կեանքի բոլոր անյարմարութիւններն ու դժուարութիւնները սեղմուած նաւի վրայ՝ և այս բոլորը նրա համար, որպէս զի ընդարձակեն մարդկային գիտութեան հորիզոնը և բևեռային դարաւոր հանելուկի լուծման նպատեն: